

ОСНОВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ В РЕПЕТИЦІЙНІЙ РОБОТІ ЕСТРАДНОГО ОРКЕСТРУ

Автор статті доводить ефективність застосування методів навчання в репетиційній роботі естрадного оркестру. Вони надають можливість більш цілеспрямовано і змістовно організувати навчально-виховний і творчий процес в естрадному оркестрі. Висвітлені методи навчання допоможуть оркестрантам засвоїти необхідні навички й уміння оркестрової гри, успішно вирішити художньо-творчі завдання в процесі роботи над оркестровим твором.

Протягом багатовікової історії розвитку наукової думки методи відігравали важливу роль у діяльності людини. Ще з часів стародавнього світу проблема перетину науки й методу привертала увагу багатьох мислителів: А. Декарта, Ф. Бекона, Б. Спінози, Г. Лейбніца, І. Канта та інших. Так, Р. Декарт відзначав у методі пізнавальну функцію. Він вважав, що кожна істина, яку він знаходив, ставала правилом, яке допомагало знайти нову істину. Дещо інше уявлення про метод мав Гегель, який говорив, що метод є усвідомлення форми внутрішнього саморуку його змісту, він є не "зовнішня" форма, а, "рух самої суті справи". Априоризм кантівської філософії у вченні про метод відчутно вплинув на педагогіку, надаючи їй рис формалізму в системі освіти й навчання.

Аналіз дискусій щодо методів навчання розпочався приблизно з другої половини ХХ ст. і триває донині. Одні вчені розглядають виключно визначення методів, при цьому пропонуючи нові. Інші ж дотримуються традиційного напрямку. А деякі вчені стверджують, що методів у природі не існує. Про це Т. Павлов писав: "Сама природа має закони, але не має і не може мати будь-яких методів. Метод існує лише в свідомості людини, з цього погляду він є законом суб'єктивної діалектики, законом процесу людського пізнання" [9: 12].

У педагогічній літературі методи навчання часто визначають як сукупність прийомів діяльності, що ведуть до досягнення певної мети, набуття необхідних знань, умінь та навичок. Такого визначення дидактичного методу дотримувались вчені М.А. Данилов, Б.П. Єсіпов, Є.Я. Голант та інші.

Діаметрально протилежно визначали методи навчання педагоги Ю.К. Бабанський, Н.Є. Мойсеюк, К.Д. Ушинський, які вбачали в ньому об'єктивний бік. На їхню думку, об'єктивні методи навчання природно відображають найзагальніші вимоги законів і закономірностей, принципів і правил, а також мету, завдання, зміст і форми навчальної діяльності.

У педагогічних працях зустрічаються й методи проблемного навчання, які частково досліджувались педагогами І. Лернером, М. Скаткіним, Т. Ільїним, Т. Махмутом, психологами Г. Костюком, С. Рубінштейном та іншими. В основі цих методів вчені вбачали засвоєння досвіду творчої діяльності, оволодіння знаннями й уміннями, розвиток морально-ціннісних орієнтацій тощо.

Серед складових частин психологічного аспекту методів навчання вчені М. Алексєєв та О. Сохор виділяють мотивацію навчання як опору та передумову методу. "Мотиваційне навчання залежить від динаміки самого навчального процесу, під час якого студенти оволодівають певним колом знань, умінь і навичок, пізнавальним процесом, ознайомленням із діяльністю та відкриттям для себе нових її сторін, переживань різноманітних інтелектуальних почуттів" [1: 111].

У музичній педагогіці методи навчання відіграють важливу роль у системі професійної підготовки музикантів-виконавців. Проте вони фактично не опрацьовані на належному теоретичному рівні, не обґрунтовані в контексті цілісної методології і методики. Тому в науковій і методичній літературі різні питання музично-пізнавальної діяльності розглядаються з посиланням на загальнопедагогічні методи.

Певні узагальнення методів навчання музичної діяльності висвітлені у праці О. Ільченка та Я. Сверлюка "Методологічні проблеми професійної музичної освіти". Вчені класифікують їх на певні групи, за допомогою яких опановуються відповідні операції музично-виконавської діяльності (вивчення музичного твору, удосконалення технічної вправності на інструменті, розвиток музичних здібностей тощо). Окремі методи навчання музичної діяльності висвітлено і в інших наукових доробках, хоча вони не завжди відображають пізнавальну функцію та визначають конкретний зміст кожного методу загалом взятого.

Як правило, методи навчання у музично-виконавському колективі висвітлювалися диригентами Г. Берліозом, Р. Вагнером, Ф. Вейнгартнером, А. Пазовським, К. Кондрашиним, Р. Кан-Шпейером та іншими відомими музикантами. У своїх працях автори лише частково торкалися основних методів навчання, а більшість питань розкривали з позицій диригента в аспекті вдосконалення способів і методів управління оркестровим колективом.

Що стосується методів навчання в естрадних колективах, то вони передусім не мають належного теоретичного обґрунтування і фактично не висвітлювалися у наукових студіях. А ті методи навчання, які використовуються у музичній практиці керівників естрадних колективів, виходять з їх власного професійного досвіду.

На нашу думку, до методів музичного навчання в естрадному оркестрі слід віднести:

- метод пізнання від загального до конкретного;
- метод вибіркового вивчення оркестрового твору;
- метод зміни темпових та динамічних характеристик;
- метод багаторазового повторення;
- метод аналітичного сприймання реального звучання;
- метод стимулювання й мотивації (заохочення, інтерес до навчання);

- метод перевірки та виявлення знань, умінь й навичок.

Їх можна охарактеризувати як способи спільної діяльності керівника-педагога й учасників естрадного оркестру, за допомогою яких оркестранти набувають конкретних знань, умінь і навичок оркестрової гри. Від них також залежить успішне вирішення художньо-творчих завдань у роботі над оркестровим твором. Визначимо основний зміст методів навчання.

Метод пізнання від загального до конкретного є викладом фактичного матеріалу, тобто це ознайомлення музикантів з оркестровим твором, опанування технології і художніх аспектів його виконання. Поступовий рух від загального до конкретного здійснюється за таких обставин:

- від осягнення сутності змісту твору – до усвідомлення художньої значимості кожного елемента музичної мови;
- від пізнання загальної музичної форми твору – до усвідомлення його структурних частин та формують елементів;
- від загального виконавсько-тактильного оволодіння оркестровим твором – до художнього відтворення кожного музичного епізоду, фрагмента тощо.

Цей метод використовується у багатьох видах і формах музичної діяльності (зокрема в ансамблевому виконанні, у роботі над музичним твором у класі специнструменту, читання партитур, композиторській творчості тощо).

Метод вибіркового вивчення оркестрового твору застосовується з метою подолання складних технічних місць, основним змістом якого, за словами Г.М. Когана, є "робота над п'єсою за фрагментами, технічне освоєння і художнє оброблення кожного з них" [6:10]. Як відомо, доволі часто в оркестрових партіях зустрічаються уривки чи навіть окремі такти, що вимагають тривалої і копіткої роботи, зумовлені техніко-моторними характеристиками, незвичністю фактури, способів звуковидобування, складністю метроритмічних малюнків, виконання специфічних прийомів гри, які є характерними для естрадної та джазової музики.

Метод зміни темпових та динамічних характеристик застосовується переважно у процесі вивчення оркестрових творів, що вимагають швидких темпів і максимального виконання динамічних нюансів (від тихого до гучного звучання та несподіваних переходів від одного нюансу до іншого). Так, для ефективного освоєння творів, які вимагають швидких темпів, необхідно зосередитися на повільних темпах, оскільки вони дозволяють спочатку зробити нотний текст доступним для виконання, контролювати процес його відтворення, психологічно підготувати виконавців до певної виконавської діяльності, прийомів гри тощо. З поступовим засвоєнням цих операцій темп твору підвищується.

Під час зміни динамічних характеристик необхідно визначити в оркестрових партіях поступеневий рівень звучності оркестрових груп, узгодити баланс звучання між окремими інструментами та групами. Засвоєння динамічних нюансів має відбуватися без зайвого напруження чи розслаблення, а своєчасно переходити від одного нюансу до іншого. У жодному разі не слід допускати механічного освоєння динамічних операцій, а вимагати від кожного оркестранта, щоб вони виконувалися відповідно до логіки викладу музичної думки та її художньої доцільності.

Проте варто пам'ятати, що зміна динамічних характеристик – це тимчасове явище, яке використовується на початковому етапі вивчення оркестрового твору і не повинне формувати в музикантів певні стереотипи або слухові уявлення як незмінний фактор.

Метод багаторазового повторення – один з основних методів, що активно сприяє запам'ятовуванню нотного тексту, адаптації виконавського апарату, засвоєнню способів і прийомів звуковидобування, складних ритмічних малюнків, штрихів та відпрацюванню їх до автоматизму. Багаторазове повторення важливо поєднувати з повільним темпом, який надає можливість оркестрантам краще справитися з нотним текстом, засвоїти найбільш складні місця в технічному відношенні.

Утім багаторазове повторення практикується не лише під час опрацювання складних для виконання місць, що є в оркестрових партіях. Мелодика вимагає тривалої і цілеспрямованої роботи, досягнення якісного звука, побудови фраз, речень, логіки розвитку музичної думки тощо.

Метод аналітичного сприймання реального звучання відіграє важливу роль у досягненні ефективного освоєння оркестрових творів. Здійснюючи важливу ланку в пізнавальних і творчих функціях мислення, він забезпечує усвідомлене і контрольоване вивчення і виконання оркестрових творів як у технологічному, так і в художньому аспектах. В естрадному оркестрі аналітичне сприймання реального звучання є необхідною умовою активної участі кожного оркестранта у спільній музично-виконавській діяльності.

Виконавське сприймання музики – це особливе сприймання. Якщо слухач, сприймаючи музику, попадає під вплив її образно-емоційних чинників, внаслідок чого в нього виникають певні асоціативні уявлення, пробуджуються почуття та емоції, то оркестрант, у свою чергу, сприймає музичну інформацію, як плід особистої виконавської діяльності. Глибоко відчуючи художній вплив музики, оркестрант в основному спрямовує увагу на технологічні характеристики відтворення образності твору. Музикант повинен на якусь мить раніше передбачити зміни темпу, ритму, динаміки, почути майбутню силу звуковидобування, штрихи, після чого зіставити це уявлення з реальним звучанням і корекцією гри та налагодженням тісних контактів з оркестрантами в межах своєї групи та цілому оркестрі.

Розвиток умінь "слухати себе", об'єктивно аналізувати і коригувати особисте виконання – це важливий фактор виконавської підготовки, формування його інтерпретаційних і, власне, артистичних якостей.

Метод стимулювання й мотивації також відіграє велику роль у навчально-пізнавальній діяльності оркестрантів. Від нього залежить, наскільки репетиційна робота буде проходити успішно. Насамперед важливо зуміти зацікавити виконавців, пробудити у них інтерес до творчої діяльності. Бо, зазвичай, оркестранти з великим за-

хопленням ставляться до занять і добросовісно виконують оркестрові партії, коли керівник підбирає й формує цікавий різножанровий репертуар, коли в колективі панує творча атмосфера та дружні стосунки між виконавцями, а також коли оркестр регулярно бере участь у концертних виступах.

Метод перевірки та виявлення знань, умінь і навичок займає важливе місце у репетиційній роботі оркестрантів. До завдань цього методу належать: перевірка оркестрових партій, постійний контроль за якістю виконання оркестрових партій, виявлення рівня підготовки в роботі над твором, ставлення оркестрантів до репетицій, самостійних занять.

Зрозуміло, що у музичній практиці естрадних колективів застосовуються набагато більше методів навчання, і це не повний їх перелік. Проте автор намагався висвітлити найбільш основні, які відповідають змісту навчання в репетиційній роботі естрадного оркестру.

Отже, у процесі репетиційних занять відповідно до мети і змісту навчальної діяльності застосовуються ті або інші методи навчання, одним, як правило, надається більша перевага, а іншим – менша. Але мета занять досягається застосуванням не лише одного провідного методу, а всієї сукупності методів і прийомів, що використовуються під час репетиційної роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексеева М.І. Метод навчання як мотиваційний фактор: Психологія / Респ. наук-метод.зб. – Вип.13. – К.: Рад.школа, 1979. – С.111.
2. Бабанский Ю.К. Методы обучения в современной общеобразовательной школе. – М.: Просвещение, 1985.
3. Бабіч Д.Р. Формування виконавської майстерності майбутніх артистів естрадних ансамблів: Автореф. ... канд.пед.наук. – К., 2004.
4. Ващенко Г. Загальні методи навчання. – К., 1997.
5. Ільченко О.О., Сверлюк Я.В. Методологічні проблеми професійної музичної освіти. – Рівне: Перспектива, 2004.
6. Коган Г. Работа пианиста. – М., 1963. – С.10.
7. Кузнецов В. Работа с самостоятельными эстрадными оркестрами и ансамблями. – М.: Музыка, 1986.
8. Мойсеюк Н.С. Педагогіка: Навч.посібник. – К., 1999.
9. Павлов Т. Общая характеристика диалектического метода. – М., 1960. – С.12.
10. Сохор А.М. О методах обучения / Советская педагогика. – №2. – 1957.

Матеріал надійшов до друку 10.03. 2005 р.

Филипчук М.С. Основные методы обучения в репетиционной работе эстрадного оркестра.

В статье автор доказывает эффективность применения методов обучения в репетиционной работе эстрадного оркестра. Они предоставляют возможность более целеустремленно и содержательно организовать учебно-воспитательный и творческий процесс в эстрадном оркестре. Освоенные методы обучения помогут оркестрантам усвоить необходимые навыки и умения оркестровой игры, успешно решить художественно-творческие задачи в процессе работы над оркестровым произведением.

Fylypchuk M.S. Major Teaching Techniques in a Variety Orchestra Rehearsal Activities.

The article highlights the effectiveness of teaching techniques in a variety orchestra rehearsal activities. The suggested techniques enable to organize educational and creative process in a variety orchestra in an appropriate and consistent manner. The techniques under study will help the orchestra players develop the necessary skills and habits to pursue artistic and creative goals of a variety orchestra while learning the orchestral pieces.